

УДК 343.131.2

Євгеній Лазоренко,

юрист 1 класу, прокурор

Чернігівської місцевої прокуратури

Ярослав Помаз,

юрист 1 класу, прокурор

Чернігівської місцевої прокуратури

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОТОКОЛІВ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ДОДАТКІВ ДО НИХ

У статті автори з практичної точки зору аналізують положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) щодо використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій. Акцентується увага на тому, що одночасне використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій як в одному, так і в декількох кримінальних провадженнях в теоретичній та практичній площині не досліджено в достатньому обсязі. Запропоновано внесення відповідних змін до ст. 99, 254 КПК України.

Ключові слова: протокол негласної слідчої (розшукової) дії, доказ, доказування, ухвала слідчого судді, використання в іншому кримінальному провадженні.

Постановка проблеми. З моменту проведення реформування кримінального-процесуального законодавства минуло майже 6 років, реформування судової системи продовжується і зараз.

За час реалізації нових норм кримінального процесуального законодавства на практиці виникали й продовжують виникати чимало проблем, які здебільшого залишаються невирішеними на законодавчому рівні, до того ж не завжди можливо знайти однозначні відповіді на них і в судовій практиці.

Так, законодавцем було запропоновано врегулювати питання отримання доказів для кримінального провадження в порядку, який суттєво відрізняється від інших, таких як допит, проведення слідчого експерименту тощо. Йдеться про отримання доказів у негласний спосіб, визначений Главою 21 КПК України. При цьому обов'язок дотримання слідчими та оперативними підрозділами вимог Конституції України та інших законів України під час здійснення негласних слідчих (розшукових) заходів прямо покладено на прокурорів, що здійснюють нагляд за досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва.

Інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) є новелою для кримінального процесуального законодавства України. Відповідно до положень ч. 1 ст. 246 КПК України негласні слідчі

(розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом [1].

У системі доказів, які використовуються під час доведення вини осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, особливе значення мають протоколи проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них. Як зазначає О. Геселев, результати НС(Р)Д у кримінальному провадженні мають доволі потужний доказовий потенціал порівняно з можливостями інших процесуальних дій. НС(Р)Д дають змогу встановити та зафіксувати відомості про злочин та особу, яка його вчинила, у режимі онлайн, тобто реального часу, коли такі дані виявляються й фіксуються безпосередньо під час готування до злочину або його вчинення. Це, безумовно, впливає на їх якісну оцінку та можливість подальшого ефективного використання як доказів у кримінальному провадженні [2, с. 33].

Протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України) [4].

Водночас на практиці дуже багато випадків, коли результати відповідної негласної

слідчої (розшукової) дії мають доказове значення як в одному, так і в іншому кримінальному провадженні.

Аналіз наукових досліджень та наукових публікацій. Питання використання негласних слідчих (розшукових) дій як засобів доказування у кримінальному провадженні досліджувались у різний час у наукових працях: Ю. Аленіна, М. Багрія, С. Гриненка, В. Луцика, М. Погорецького, Л. Удалової, Д. Никифорчука, О. Геселев, О. Татаров та інших.

Метою даної статті є аналіз норм чинного КПК України, які регулюють питання використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій, надання оцінки вказаним нормам з точки зору їх практичності у застосуванні під час розслідування кримінальних правопорушень, а також запропонування відповідних змін до процесуального законодавства; висвітлення проблемних питань, пов'язаних із використанням негласних (слідчих) розшукових дій як засобів доказування у кримінальному провадженні на досудовому розслідуванні.

Об'єктом дослідження є використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні в іншому кримінальному провадженні та заходи щодо захисту такої інформації.

Безпосереднім предметом дослідження виступають ст. 99, 254, 257 КПК України, а також «Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затверджена спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України та Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 042/516/1199/936/1687/5 (далі – Інструкція).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз імперативних приписів ч. 1 ст. 257 КПК України дає змогу зазначити, що якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора [1].

З аналізу зазначеної норми випливає, що ознаками вчинення іншого кримінального правопорушення можуть бути виявлені про-

курором самостійно під час вивчення результатів НС(Р)Д, а також слідчим (детективом) або співробітником оперативного підрозділу в ході їх проведення та подальшим інформуванням про цей факт прокурора [3, с. 75].

У вказаній нормі КПК України визначає так звані «ординарні» випадки, коли проводячи, наприклад, негласну слідчу (розшукову) дію – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, слідчий, намагаючись отримати відомості про вчинене умисне убивство, натомість отримує інформацію про причетність осіб, щодо яких застосовуються вказані негласні слідчі (розшукові) дії, до вчинення іншого тяжкого злочину – збуту наркотичних речовин або незаконного заволодіння транспортними засобами.

У такому випадку Закон надає право прокурору прийняти рішення про звернення до слідчого судді суду апеляційної інстанції з відповідним клопотанням про надання дозволу на використання результатів вказаних негласних слідчих (розшукових) дій в новому кримінальному провадженні.

Порядок загальної процедури організації проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні визначено в Інструкції (п. 4.3) [4].

Водночас іноді на практиці виникають «екстраординарні» випадки, коли результати негласних слідчих (розшукових) дій мають однакове доказове значення в двох різних провадженнях, при цьому злочини вчинено різними особами, які не пов'язані між собою. А тому вирішити такий випадок постановою прокурора про об'єднання кримінальних проваджень в одне не можливо.

Для прикладу, у кримінальному провадженні, яке розслідується за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК України, проводиться такий різновид негласних слідчих (розшукових) дій, як аудіо-, відеоконтроль особи. На відео зафіксовано, як особи, яка виступає безпосереднім покупцем наркотичних засобів в іншої особи, остання збуває наркотичний засіб, водночас на відео видно, як дві невідомі особи за допомогою пристосованих засобів незаконно проникли до салону автомобіля та надалі зникли на вказаному транспортному засобі у невідомому напрямку.

Таким чином, протокол вказаної негласної слідчої (розшукової) дії є доказом одразу у двох кримінальних провадженнях.

У свою чергу КПК України не дає відповіді на питання, що робити органу досудового розслідування у вказаній ситуації.

Згідно з ч. 3 ст. 254 КПК України виготовлення копій протоколів про проведен-

ня негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається [1].

Отже, сьогодні слідчий може використати вказаний протокол та додатки до нього лише у провадженні щодо фіксації незаконного збуту наркотичного засобу. У провадженні за фактом заволодіння транспортним засобом прокурор або слідчий матиме лише уявлення, тобто інформацію про існування доказів на підтвердження вини конкретних осіб, проте використати їх не в змозі. Вказана обставина нас відкидає на сто років назад, до часів існування Статуту кримінального судочинства Російської імперії¹[5, с. 209-210].

Сьогодні практика, намагаючись вирішити це питання, пішла шляхом реалізації положень КПК України, які стосуються забезпечення кримінального провадження, – отримання тимчасового доступу до речей та документів.

Однак вказані дії не дадуть стороні обвинувачення право використати здобуті в такий спосіб результати НС(Р)Д, оскільки вони не будуть відповідати загальним принципам допустимості доказів. Фактично його можна використовувати як інформаційне джерело для планування проведення подальшого досудового розслідування. Такої ж думки дотримується й О. Татаров, який вважає таку практику сумнівною [3, с. 75].

Навіть вказаний спосіб (який, як ми вважаємо, є недопустимим) також прямо суперечить загальному принципу, визначеному ч. 1 ст. 28 КПК України, а саме дотримання розумних строків у прийнятті рішень та виконанні дій з метою забезпечення швидкого проведення досудового розслідування, що є одним із завдань кримінального провадження, визначеного ст. 2 КПК України.

Таким чином, з метою усунення наведених вище суперечностей необхідно внести зміни до процесуального кодексу, виклавши ч. 3 ст. 254 КПК України щодо виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій в новій редакції.

Виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається, крім випадків отримання ухвали слідчого судді, якою надано дозвіл на використання вищев-

казаної інформації в іншому кримінальному провадженні.

Враховуючи те, що протоколи проведення негласних слідчих (розшукових) дій є документами в розумінні ст. 99 КПК України, а тому до них висуваються вимоги, визначені ч. 3 вказаної статті, у світлі запропонованої вище зміни до КПК України є також підстави щодо доповнення ч. 3 ст. 99 КПК України новим абзацом: «Сторона кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, зобов'язані надати суду оригінал документа. Оригіналом документа є сам документ, а оригіналом електронного документа – його відображення, якому надається таке ж значення, як документу.

Оригіналом протоколу проведення негласної слідчої дії та додатків до нього є сам протокол, а також його копії, які виготовлені на виконання ухвали слідчого судді про надання дозволу на використання результатів негласної слідчої (розшукової) дії в іншому кримінальному провадженні».

Висновки

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що положення кримінального процесуального законодавства України, які стосуються інституту негласних слідчих (розшукових) дій, потребують доопрацювання. Висвітлені проблеми та запропоновані шляхи їх вирішення підвищать ефективність використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для боротьби зі злочинністю на території України і, як наслідок, притягнення винних осіб до відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Геселев О. Проблеми легітимізації використанні результатів негласних слідчих (розшукових) дій для доказування у кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1. С. 30-43.
3. Татаров О. Окремі проблеми провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 69-77.
4. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затверджено наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної

¹ Незважаючи на те, що положення Статуту не передбачали можливості використання результатів розшуку як доказів у кримінальному процесі, прокурор не мав права посилатись у суді на результати поліцейського дізнання, а результати розшуку у доказуванні у справах про загальнокримінальні злочини використовувались тільки з організаційно тактичною метою (для встановлення фактичних даних та їх джерел, що становили достатні підстави для проведення відповідних слідчих дій з метою отримання конкретних видів доказів).

прикордонної служби України, Міністерства фінансів України та Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

5. Сергеева Д. Проблемні аспекти використання результатів зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж як доказів у кримінальному провадженні. *Право України*. 2014. № 11. С. 209-217.

В статье авторы с практической точки зрения анализируют положения Уголовного процессуального кодекса Украины (далее – УПК Украины) по использованию результатов негласных следственных (розыскных) действий. Акцентируется внимание на том, что одновременное использование результатов негласных следственных (розыскных) действий как в одном, так и в нескольких уголовных производствах в теоретической и практической плоскости не исследованы в достаточном объеме. Предложено внесение соответствующих изменений в ст. 99, 254 УПК Украины.

Ключевые слова: протокол негласного следственного (розыскного) действия, доказательство, доказывание, постановление следственного судьи, использование в другом уголовном производстве.

In the article, the authors from a practical point of view analyze the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter - the Code of Criminal Procedure of Ukraine) on the use of the results of covert investigative (search) actions. The attention is focused on the fact that the simultaneous use of the results of secret investigative (investigative) actions in both one and several criminal proceedings in the theoretical and practical plane has not been studied in sufficient volume. It is proposed to make the appropriate changes in Art. Art. 99, 254 Code of Criminal Procedure of Ukraine.

Key words: protocol of the secret investigative (investigative) action, evidence, proof, decision of the investigating judge, use in other criminal proceedings.

